

ZORG OM ZORG VOOR OUDEREN

Rapport werkgroep ouderen Augustus 2005

Aanleiding

Het rapport is samengesteld door de **werkgroep ouderen** in het kader van de **meeneemdagen van Hart voor Dukenburg**. In het rapport wordt uitvoerig ingegaan op de problematiek rond de (toekomstige)zorg aan en de huisvesting van bewoners in de Dukenburg in het algemeen en voor de ouderen in het bijzonder.

Doel

De opstellers van het rapport Nieuw Hart voor Dukenburg te adviseren betreffende het gedeelte **zorg en huisvesting ouderen**. Dit rapport moet uiteindelijk leiden tot een voorstel van B&W aan de gemeenteraad, die volgens plan op 21 december 2005 daarover een besluit zal nemen.

Kernpunten

1. Als voortzetting van de werkzaamheden van de werkgroep installeren van een raad die gemeente, instellingen en maatschappelijke organisaties gevraagd en ongevraagd adviseert betreffende beleid en uitvoering van zorg aan en huisvesting van ouderen in de Dukenburg. In deze raad dienen de 7 wijken van de Dukenburg vertegenwoordigd te zijn evenals vertegenwoordigers van organisaties op dit terrein.
2. Eventueel in samenwerking met de PP/CF onderzoeken of het mogelijk is dat de Dukenburg kan gaan functioneren als “Pilot” naar het voorbeeld van Tilburg Noord.
3. Speciale aandacht voor de problematiek rond mantelzorg en de begeleiding daarvan.
4. Aanwijzen van zorgzones en het realiseren van wijkservicepunten.
5. Het bestijden van eenzaamheid en daardoor voorkomen van fysieke en psychische klachten.
6. Maatschappelijke draagkracht voor het beleid en uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning.
7. Het voorkomen van bureaucratie bij het aanvragen en leveren van zorg.

Opmerking: De werkgroep ouderen is door tijdsgebrek niet toegekomen aan het uitwerken van alle door de leden ingebrachte en nog in te brengen onderwerpen.

ZORG OM ZORG VOOR OUDEREN

Rapportage Werkgroep ouderen
Augustus 2005

Leden van de werkgroep:

Riet Tiemensma, Peter van den Braak – Meijhorst

Helmie Cornelissen – Malvert

Henny Bauer – Tolhuis

Jan Peters, Netty Schuurs, Atilio Leer, Ria Husken-Lankforst

De werkgroep is pas bij de tweede **meeneemdag** (25 juni 2005) in het kader van het **Masterplan Dukenburg** geïnstalleerd met de opdracht advies uit te brengen over het door de gemeentelijke overheid te voeren beleid voor de in de Dukenburg woonachtige ouderen met betrekking tot hun welzijn, zorg en huisvesting. In de werkgroep is gebrainstormd over de zorgbehoefte voor alle bewoners in de zeven wijken van de Dukenburg in het algemeen en voor de ouderen in het bijzonder.

Enkele leden van de werkgroep hebben ook zitting in de **werkgroep voorzieningen op niveau** en in de **werkgroep bouwlocaties**, die op hun beurt advies uitbrengen voor de realisatie van faciliteiten en de daarvoor benodigde bouwlocaties. Niet alle leden zijn vanaf het begin deelnemer, dit door de gebrekkige planning van de organisatoren.

De werkgroep ouderen was, mede door het ontbreken van ambtelijke steun, in eerste instantie niet in staat volledig inzicht te krijgen in het door de gemeente Nijmegen geplande beleid. Veel te laat (15-08-2005) is de werkgroep in het bezit gekomen van het **raadsbesluit “Strategisch kader Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)”** Met de consequentie dat veel tijd verloren is gegaan aan zaken die in het voorstel voor het voornoemde raadsbesluit uitvoerig worden besproken. Uit diverse publicaties blijkt dat in de plannen voor het te voeren beleid grote verschillen dreigen te ontstaan tussen de gemeentes onderling en dat de uitvoering van de wet afhankelijk wordt van de opvattingen van de bestuurders en hun politieke aanhang, wat niet in de zin van de wet is. Een goede inspraakregeling en structurele samenwerking met de

maatschappelijke partners is noodzakelijk om tot een optimale uitvoering van de wetten te komen.

In dit rapport besteden wij aandacht aan de volgende onderwerpen:

1. Huisvesting
2. Wijkservicepunten
3. WMO/AWBZ/WWB en andere aanverwante wetten
4. CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg).
5. Bureaucratie bij de vraag om zorg (24-uur telefoondienst)
6. Zorgbehoefte van bewoners met een andere culturele achtergrond.
7. Alleenwonenden en eenzaamheid.
8. Behoefte om ook tot op (zeer)hoge leeftijd in de wijk te blijven wonen.
9. (Nieuw) Hart voor Dukenburg

1. Huisvesting

Huisvesting in relatie tot de individuele zorgbehoefte.

Algemeen

Voor de diverse niveaus van zorgbehoefte zijn de hieronder gespecificeerde huisvestingsmogelijkheden beschikbaar of dienen beschikbaar te komen. Het was, in verband met de tijdsdruk en de vakanties, niet mogelijk om een volledige inventarisatie van de beschikbare faciliteiten te maken en daarom heeft de werkgroep geen inventarisatie van de bestaande voorzieningen in dit rapport opgenomen.

Levensloopbestendige woningen

Uitgaande van de wens om zo lang mogelijk zelfstandig in de eigen omgeving te blijven wonen is het noodzakelijk om bestaande wooncomplexen geschikt te maken voor (toekomstig)zorgvragende ouderen. Door de voortschrijdende vergrijzing is het onmogelijk om door nieuwbouw volledig in de toekomstige behoefte te voorzien, daarom moet de gemeentelijke overheid bij het uitgeven van bouwvergunningen voor nieuwbouw, renovatie en grootonderhoud eisen stellen aan en/of druk uitoefenen op de woningcorporaties en institutionele beleggers om door het toevoegen van extra voorzieningen bestaande gestapelde woningen geschikt te maken als levensloopbestendige woningen. Een pakket van eisen voor levensloopbestendige woningen dient te worden opgesteld. De overheid dient aanvullende financiering in de vorm van subsidies te verschaffen voor de realisatie en exploitatie van de voor deze functieaanpassing noodzakelijke extra's, ook voor zelfstandige huur en koopwoningen. De werkgroep is van mening dat de WMO met de daaraan gerelateerde wetten daar de mogelijkheden toe bieden of zouden moeten bieden.

Verzorgingshuis

De behoefte en de mogelijkheden om tot op hoge leeftijd zelfstandig te wonen stelt andere eisen aan verzorgingshuizen dan enkele decennia geleden waardoor ouderen met een minimale zorgbehoefte nu niet meer voor plaatsing in aanmerking komen. Toch zullen er oudere echtparen, samenwonenden en alleenstaanden blijven met een minimale behoefte aan zorg, die meer dan tevreden zijn met een plaats in **betaalbare serviceappartementen**, die de functie van de vroegere bejaardenhuizen voor een deel kunnen overnemen. Het verzorgingshuis is daarvoor per definitie niet de geëigende instelling. Om in deze behoefte te voorzien dienen door nieuwbouw en/of aanpassing van bestaande faciliteiten voor deze cliënten voorzieningen te worden getroffen. Met als voordeel dat daardoor woningen vrijkomen voor woningzoekenden. Ook **woongemeenschappen** kunnen in deze behoefte voorzien. De overheid, woningcorporaties en institutionele beleggers dienen voorwaarden te scheppen die initiatieven voor het stichten en exploiteren van woongemeenschappen levensvatbaar maken.

Verpleeghuis

De bureaucratie en het tekort aan verpleeghuisplaatsen, gedeeltelijk veroorzaakt door het tekort aan geschoold personeel, maakt het “veroveren” van een plaats in een verpleeghuis tot een crime. Bovendien wordt bij de verpleging een onverantwoord groot beroep op de hulp van verwanten, buren en kennissen gedaan. Deze “vrijwilligers” staan daardoor lichamelijk, geestelijk en financieel zodanig onder druk dat hun gezondheid en maatschappelijk functioneren in gevaar wordt gebracht. De overheid en de professionele hulpverleners dienen zich te realiseren dat deze **hulpverleners, meestal ouderen, soms tientallen jaren intensieve zorg verlenen totdat zij zelf zorgvrager worden.**

TOP-kamers/zorghotels

Door het feit dat patiënten na behandeling in een ziekenhuis steeds sneller naar huis worden gestuurd, ook **als er thuis geen adequate zorg aanwezig is**, wordt de behoefte aan topkamers groter. Het is daarom zaak om door nieuwbouw en aanpassing van bestaande faciliteiten hiervoor meer capaciteit te creëren.

Hospice

Voor de palliatieve zorg en stervensbegeleiding dienen ook in de Dukenburg voldoende voorzieningen te worden gerealiseerd. Bij deze zorg is het belangrijk dat voor de begeleidende verwanten logiesmogelijkheden worden aangeboden.

De wet Toelating Zorginstellingen (WTZi)

In deze door het parlement nog goed te keuren wet worden nieuwbouw, huur en aan- en verkopen van onroerend goed voor de verschillende vormen van huisvesting geregeld.

In deze wet vervalt het onderscheid tussen intramuraal en semi-muraal.

Conclusie

De werkgroep adviseert het gemeentebestuur er voortdurend voor te waken dat na de inwerkingtreding van de hiervoor genoemde wetten en maatregelen van bestuur de uitvoerende instellingen, woningcorporaties en zorgaanbieders leveren wat volgens de betreffende wetten maximaal mogelijk is, rekening houdend met de indicatiestelling. Waarbij in gevallen dat de cliënt tegen de indicatie bezwaar aantekent coulant moet worden gehandeld.

2. Wijkservicepunten

Algemeen

Het zou ideaal zijn als in alle wijken van de Dukenburg een wijkservicepunt zou komen, maar de omvang van service is mede afhankelijk van de plaats van vestiging en reeds bestaande voorzieningen. Het wijkservicepunt moet beheerd worden door professionals, onder strikte voorwaarden, geassisteerd door vrijwilligers van alle leeftijden. Vanzelfsprekend dienen de vrijwilligers te worden gescreend en getraind voor hun taak en moet onnodige bureaucratie vermeden worden.

Een ideaal wijkservicepunt dient o.a. de volgende diensten aan te bieden:

Loketfunctie

Het wijkservicepunt heeft op de eerste plaats als taak om de zorgvragende met kennis van zaken op weg te helpen naar de juiste instanties en te helpen met het invullen van formulieren en het schrijven van brieven en verzoeken. Tevens kan de zorgbehoefte van de wijk worden bijgehouden.

Wetswinkel/sociale advocatuur/subsidie verstrekkers/etc.

Het is niet de bedoeling de taak van deze gevestigde serviceverleners over te nemen, maar ruimte en faciliteiten te bieden om spreekuur te houden.

Woondiensten

De wijkservicepunten coördineren en bieden hulp voor kleine klusjes in huis, tuin en kleine reparaties.

Welzijnsdiensten

Het is niet de bedoeling de taak van de welzijnsdiensten over te nemen het is daarom aanbevelingswaardig om deze diensten uit te nodigen spreekuur te houden in het wijkservicepunt.

Zorgdiensten

De wijkservicepunten coördineren en verzorgen licht huishoudelijk werk, administratie, koken en samen eten, boodschappendienst, sociale activiteiten en niet op de laatste plaats steun en gezelschap ter voorkoming van eenzaamheid (psychosociale hulp).

Kindercrèches en andere wijkgerichte activiteiten

Naar behoefte en rekening houdend met bestaande voorzieningen in de wijk kan worden bekeken of het wenselijk is om in het wijkservicepunt ruimte in te richten voor de vestiging van een kindercrèche of andere activiteiten.

Leer- en werkwerkervaringsplaats

Door de wijkservicepunten en de te verlenen service, waar mogelijk en gewenst, aan te wijzen als leer- en werkervaringsplaats krijgen werklozen een kans zich te bekwamen en stijgt hun kans voor normaal werk in de toekomst en kan (tijdelijk) het tekort aan professionele hulp worden aangevuld. Het spreekt vanzelf dat de in te zetten personen zorgvuldig moeten worden geselecteerd en getraind.

Gedeeltelijk arbeidsongeschikten

Het verdient aanbeveling om te onderzoeken of gedeeltelijk arbeidsongeschikten kunnen worden ingezet en zo ja onder welke voorwaarden.

Goed functionerende wijkservicepunten bevorderen het welzijn en het welbevinden van de mensen in de wijken, maar ook de participatie en daardoor de emancipatie en integratie. Bovendien is het goed voor de wijk economie.

3. Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

De invoering

In het voorjaar van 2004 heeft het kabinet haar plannen over de toekomst van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) ontvouwd. Zoals het er nu uitziet worden die plannen per 1 juli 2006 wet, op voorwaarde dat de wetten op tijd door het parlement worden aangenomen.

De geest van de wet

Door de veranderingen in de AWBZ moeten aanbieders van zorg en ondersteuning, in de optiek van de regering, onderling concurreren, flexibeler inspelen op de wensen van cliënten en daardoor de cliënt zorg op maat leveren. De WMO moet het mensen mogelijk maken om zo lang mogelijk zelfstandig in de maatschappij te functioneren. Daarbij moeten burgers in eerste instantie

elkaar helpen. Dat kan bijvoorbeeld met vrijwilligerswerk en mantelzorg, maar ook met goede informatie en advies, opvoedingsondersteuning en huishoudelijke hulp. Als het nodig is, biedt de gemeente ondersteuning. Alle AWBZ-functies die niet direct met zorg te maken hebben, zullen op den duur uit de volksverzekering verdwijnen. Aldus de toelichting van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport op het wetsvoorstel Wet Maatschappelijke Ondersteuning.

Het is noodzakelijk om er op toe te zien dat in de praktijk de uitvoering van de wet niet in strijd is met de geest van de wet.

Maatschappelijke draagkracht

Patiënten- en consumentenorganisaties, vakbonden, maatschappelijke organisaties en de Vereniging Nederlandse Gemeenten hebben grote bezwaren tegen de invoering van de wet in zijn huidige vorm. Deze bezwaren worden ernstiger door de opeenvolging van maatregelen die de regering heeft afgekondigd en mogelijk nog zal afkondigen. Die maatregelen lijken één doel te hebben t.w. kostenbeheersing door het beperken van het gebruik van de door de AWBZ gefinancierde voorzieningen. Verder wordt gevreesd voor onnodige bureaucratie met hoge drempels voor de zorgvragende cliënt; terwijl de regering lagere drempels verwacht. Ook het inschakelen van jonge en zelfs zeer jonge kinderen voor huishoudelijke werkzaamheden is ongewenst. (gebruikelijke zorg CIZ).

Verantwoordelijkheden

Zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid zijn de basis van de WMO, maar alleen de inwonende zijn wettelijk verplicht om, naar vermogen, zorg te bieden als dat nodig is. Noodzakelijke zorg dient door professionele hulp verleend te worden. De niet inwonende mantelzorgers voelen zich moreel verplicht hulp te bieden, maar ze moeten niet als gratis werkkrachten worden gebruikt en vooral niet als ze daardoor niet aan hun psychosociale taak toekomen (knuffel), onverantwoord psychisch en/of fysiek en/of financieel belast worden. Extra aandacht moet worden besteed aan kleine zelfstandigen, freelancers en aan mensen die een werkgever hebben die niet verplicht is langdurig zorgverlof te verlenen of die, bijvoorbeeld, niet toestaat dat er op het werk privé gebeld wordt.

Raadsbesluit

Alleen als het raadsbesluit **“Strategisch kader Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)”** in de praktijk naar de geest van de wet wordt uitgevoerd en rekening wordt gehouden met de specifieke omstandigheden in de wijken is het mogelijk dat de zorgvragers in de wijken de zorg krijgen waar ze recht op hebben.

4.CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg).

Per 1 januari 2005 is de indicatiestelling voor de AWBZ-zorg landelijk geregeld. Het nieuwe Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) moet zorgen dat het voor indicatiestellers én cliënten duidelijk is wie wanneer waar recht op heeft. De werkwijze van de oude, decentrale, RIO liep soms te ver uiteen. Een tweede doel van het CIZ is het terugbrengen van onnodige bureaucratie: wat snel kan, móet ook snel. Het CIZ maakt zoveel mogelijk gebruik van de bestaande Regionale Indicatie Organen. **Aldus de toelichting van VWS.** Het verdient aanbeveling dat het gemeentebestuur met de belangenorganisaties en de wijkplatforms constant in de gaten houden (monitoren) of de doelstellingen gehaald worden. Indien de doelstellingen niet of onvoldoende worden gehaald dient dat via de geëigende kanalen aan de wetgever te worden gemeld en moet er op worden toegezien dat de zorgvragende krijgt waar hij/zij recht op heeft. Een speciale taak is voor de **Raad Maatschappelijke Ontwikkeling** (een soort rekenkamer voor de WMO) die de regering gevraagd en ongevraagd adviseert.

Het is ondoenlijk om binnen de gestelde termijn uitvoerig op de mogelijk ongunstige en ongewilde effecten van betreffende wetten op het welzijn en zorgverstrekking van de wijkbewoners in te gaan daarom volgt hieronder een lijst van aandachtspunten:

- Het grote aantal alleenwonenden in het stadsdeel Dukenburg (zie wijkmonitor).
- De grote groep mensen met een andere culturele achtergrond (allochtonen).
- Het aantal mantelzorgers in het stadsdeel en hoe houden we dat op peil?
- Mensen willen graag in hun wijk blijven wonen met als voordeel dat hun sociale netwerk blijft bestaan en daardoor de kans op (tijdelijke)hulp.
- Eenzaamheid met alle gevolgen van dien bestaat binnen alle bevolkingsgroepen.
- Het vragen om hulp is voor veel mensen en probleem zelfs als ze daar recht op hebben.
- Hulp aanvragen is vaak een probleem (telefoneren, schrijven, formulieren invullen etc.(analfabeten en mensen die de Nederlandse taal niet beheersen)
- Het beschikbaar stellen van domotica aan ouderen.
- Busverbindingen en aangepast vervoer.
- Cursussen en dagbestedingprojecten
- Bevorderen van de participatie van bewoners in diverse activiteiten waardoor een grotere betrokkenheid met de wijk ontstaat.
- Het lage inkomensniveau van de wijkbewoners

5. Bureaucratie bij de vraag om zorg

Ondanks het gestelde in de toelichting van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en in het “Strategisch kader Wet Maatschappelijke Ondersteuning” over bureaucratie is er een **verschil tussen dat wat ambtelijk normaal en acceptabel wordt gevonden en wat de burger verlangt.**

Een 24 uur per dag bereikbare telefoondienst waar de acute zorgvraag kan worden gesteld moet worden gerealiseerd. Indien blijkt dat de vraag redelijk is moet onmiddellijk zorg worden geboden vooruitlopend op de indicatiestelling en andere formaliteiten die noodzakelijk zijn om zorg op maat te kunnen verstrekken door de meest daarvoor geëigende instelling of organisatie.

6. Zorgbehoefte van bewoners met een andere culturele achtergrond

Het moet iedereen duidelijk zijn dat mensen met een andere culturele achtergrond (allochtonen) een andere zorgbehoefte hebben dan de autochtonen. Het is daarom de taak van de uitvoerende instanties om daar rekening mee te houden.

7. Alleenwonenden en eenzaamheid

Eenzaamheid is een probleem onder alle bevolkingsgroepen, maar vooral bij alleenwonende ouderen en oudere echtparen/partners. De wetten geven onvoldoende mogelijkheden voor het aanpakken van dit probleem door professionele psychosociale zorg aan te bieden, maar laten dit over aan de mantelzorgers. De gevolgen van eenzaamheid zijn vaak ernstige fysieke en psychische klachten die alleen door (dure)professionele hulp kunnen worden verholpen. Het verdient daarom aanbeveling om binnen de wettelijke mogelijkheden ook professionele psychosociale zorg aan te bieden voor het te laat is.

8. Behoefte om ook tot op (zeer)hoge leeftijd in de wijk te blijven wonen.

Mensen en zeker de ouderen hebben de wens om in hun eigen wijk te kunnen blijven wonen. Behalve emotionele zijn er ook rationele redenen om niet te verkassen t.w. het socialenetswerk blijft behouden waardoor mogelijke hulp niet verloren gaat, ouderen hebben vaak na verplaatsing oriëntatie problemen waardoor fysieke en psychische klachten kunnen optreden. Daarom moeten alle wettelijk mogelijkheden worden aangewend om de juiste huisvesting, passend bij de zorg die nodig is, in de wijken beschikbaar te hebben.

9. Nieuw Hart van Dukenburg

Inspraak

In dit rapport heeft de werkgroep ruim aandacht besteed aan de diverse soorten van huisvesting, want de aanwezige en toekomstige capaciteit en de variëteit daarvan zijn bepalend voor het welslagen van het totale plan Hart voor Dukenburg. Welzijn voor alle bewoners en zorg op maat voor de zorgvragenden valt en staat met de beschikbaarheid van een gevarieerd aanbod van huisvestingmogelijkheden. In tegenstelling tot de meeste stadsuitbreidingen zijn er in de Dukenburg geen bruikbare restanten van vroegere woonkernen waardoor oudere herenhuizen, boerderijen en/of bedrijfsgebouwen en de daarbij behorende terreinen beschikbaar zijn voor de huidige, door voortschrijdend inzicht ontstane, woon- en zorgwensen. Daarom dient in de Dukenburg extra zorgvuldig om te worden gegaan met de spaarzame mogelijkheden die er zijn, **daarom liever iets later dan verkeerd.** De belangen van de (toekomstige) bewoners zijn belangrijker dan de belangen van projectontwikkelaars, woningcorporaties en maatschappelijke organisaties daarom is **echte inspraak** cruciaal voor het totale plan en het ouderenbeleid in het bijzonder. Het is daarom aanbevelingswaardig om te onderzoeken of de HAN-locatie niet beter zou kunnen worden bebouwd met voorzieningen met een zorgfunctie, maar dan **gedurfd van opzet in bouw en in de combinatie van diensten.**

Wonen, Zorg en Service in de Wijk (WZSW)

In de wijken dienen **naar het voorbeeld van Tilburg Noord** projecten te worden gestart die een oplossing bieden voor de grote behoefte aan ondersteuning bij wonen en zorg in de wijk De wens om langer zelfstandig te kunnen blijven wonen is dan beter te realiseren. Bewoners dienen te worden betrokken bij het realiseren van nieuwe servicediensten; enerzijds als (toekomstige)consumenten, anderzijds als serviceverleners, waardoor de sociale netwerken binnen wijk worden versterkt en eenzaamheid wordt bestreden. De service moet worden verleend aanvullend op traditionele hulp en in samenwerking met bestaande zorg- en dienstverleningsorganisaties.

Wijkgerichte samenwerking

Gemeente, woningcorporaties, zorgaanbieders en maatschappelijke organisaties hebben er belang bij om in overleg met de bewoners laagdrempelige servicediensten te ontwikkelen, waar de zelfstandig wonende burger naar behoefte gebruik van kan maken. Deelnemende partners aan het project dienen zich vooraf te confirmeren aan het feit dat er veel nieuwe nog niet bestaande diensten op het gebied van wonen en zorgverlening moeten worden ontwikkeld.

Overleg en inspraak orgaan

De implementatie en uitvoering van de WMO, aanverwante wetten en bestuursmaatregelen maken het, mede gezien de zeer beperkte beschikbaarheid van bouwlocaties en de situering van de wijken, noodzakelijk om een overleg c.q. inspraakorgaan voor het ouderen- en zorgbeleid voor de Dukenburg te installeren. In dit overlegorgaan dienen vertegenwoordigers van de wijken en de maatschappelijke organisaties op het gebied van zorg en hulpverlening vertegenwoordigd te zijn.

Epiloog

Alle deelnemers van de werkgroep hebben, naar vermogen, hun bijdrage geleverd aan dit rapport, maar door de tijdsdruk, persoonlijke situaties, vakanties etc. was het moeilijk om alle neuzen dezelfde kant uit te krijgen. Er blijven aandachtspunten die niet of onvoldoende aan bod zijn gekomen, o.a. de mantelzorg, daarom zou deze werkgroep een vervolg moeten krijgen in een nieuw te installeren orgaan zoals hiervoor omschreven.

Geraadpleegde bronnen o.a.:

De Loden Mantel (ISBN 90-5330-407-x) In deze journalistieke studie gaat de schrijfster Kirsten Emous uitvoerig in op alle aspecten van zorg en verzorging in Nederland.

Website: MinVWS|zorgverzekering
MinVWS|Wmo-AWBZ
Nijmegen.nl/raadsverslagen
Ppcf-gelderland.nl
Osmose.nl
VNG.nl

